

AGRAR SOHANING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH ORQALI XORIJIY KAPITAL OQIMINI OSHIRISH YO‘LLARI

**Tashmatova Muxtabar
Alisherovna**

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, mustaqil
izlanuvchi*

Bugungi sharoitda agrar sohaning investitsion jozibadorligini oshirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Qishloq xo'jaligi oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, aholi bandligini oshirish, hududlarning iqtisodiy salohiyatini kengaytirish va eksport hajmini ko'paytirishda strategik ahamiyatga ega. Shu sababli mazkur sohaga xorijiy kapitalni faol jalb qilish ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, zamonaviy agrotexnologiyalarni joriy etish va yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish imkonini beradi.

Xorijiy investitsiyalar agrar sektorga qo'shimcha moliyaviy resurslar bilan bir qatorda ilg'or texnologiyalar, zamonaviy boshqaruv tajribasi, yangi ishlab chiqarish standartlari va xalqaro marketing kanallarini olib kiradi. Ayniqsa, suv tejovchi texnologiyalar, raqamli qishloq xo'jaligi, intensiv bog'dorchilik, zamonaviy issiqxonalar, chorvachilik va oziq-ovqat mahsulotlarini chuqur qayta ishlash yo'nalishlari xorijiy investorlar uchun istiqbolli hisoblanadi.

O'zbekistonda agrar sohada investitsion muhitni takomillashtirish, agroklastarlarni rivojlantirish, eksport salohiyatini oshirish va investorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq suv resurslari cheklanganligi, ishlab chiqarish risklarining yuqoriligi, logistika xarajatlari va ayrim hududlarda infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi xorijiy kapital oqimini cheklovchi omillar sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bois agrar sohaning investitsion jozibadorligini kompleks oshirish va xorijiy kapitalni uzoq muddatli hamda yuqori samarali loyihalarga yo'naltirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi O'zbekiston iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri bo'lib, mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, aholi bandligini oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish va hududlarning barqaror rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tarmoqlarning ishlab chiqarish salohiyatini oshirish va texnologik modernizatsiyasini jadallashtirishda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar muhim moliyaviy manba hisoblanadi. Xorijiy kapitalning jalb qilinishi ishlab chiqarishga zamonaviy texnologiyalarni olib kirish, mehnat unumdorligini oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash va xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi.

2021–2025-yillarda qishloq, oʻrmon va baliq xoʻjaligiga asosiy kapitalda oʻzlashtirilgan toʻgʻridan-toʻgʻri xorijiy investitsiyalar hajmida sezilarli oʻzgarishlar kuzatilgan. Ayniqsa, 2023-yildan boshlab investitsiyalarning jadal oʻsishi agrar sohada investitsion muhit yaxshilanayotganini koʻrsatadi. Shu bilan birga, investitsiyalar tarkibida dehqonchilik va chorvachilikning ustunligi, oʻrmonchilik hamda baliqchilikning nisbatan kichik ulushga egaligi tarmoq investitsiyalarini diversifikatsiya qilish zarurligini koʻrsatmoqda. Mazkur tahlilning asosiy maqsadi 2021–2025-yillarda qishloq, oʻrmon va baliq xoʻjaligiga yoʻnaltirilgan toʻgʻridan-toʻgʻri xorijiy investitsiyalar dinamikasi va tarkibiy oʻzgarishlarini baholash hamda agrar sohaning investitsion jozibadorligini oshirish imkoniyatlarini aniqlashdan iborat.

1-jadval

Qishloq, oʻrmon va baliq xoʻjaligiga asosiy kapitalda oʻzlashtirilgan toʻgʻridan-toʻgʻri xorijiy investitsiyalar, 2021–2025-yillar¹

Koʻrsatkich	2021	2022	2023	2024	2025
Jami, mlrd soʻm	2 037,5	960,3	3 023,3	10 732,3	12 800,0
Dehqonchilik va chorvachilik, ovchilik va xizmatlar	1 262,7	917,0	1 595,5	7 822,4	9 200,0
Oʻrmonchilik va yogʻoch tayyorlash	692,2	5,5	1 327,9	2 500,4	2 900,0
Baliq ovlash va akvakultura	82,6	37,8	99,8	409,5	700,0

1-jadval maʼlumotlariga koʻra, 2021–2025-yillarda qishloq, oʻrmon va baliq xoʻjaligiga asosiy kapitalda oʻzlashtirilgan toʻgʻridan-toʻgʻri xorijiy investitsiyalar hajmi sezilarli darajada oshgan. 2021-yilda jami investitsiyalar 2 037,5 mlrd soʻmni tashkil etgan boʻlsa, 2022-yilda ushbu koʻrsatkich 960,3 mlrd soʻmgacha pasaygan. 2023-yildan boshlab esa investitsiyalar hajmi keskin oʻsib, 3 023,3 mlrd soʻmga, 2024-yilda 10 732,3 mlrd soʻmga va 2025-yilda 12 800,0 mlrd soʻmga yetgan. Shunday qilib, 2021–2025-yillarda investitsiyalar hajmi qariyb 6,3 barobar oshgan.

2022-yildagi pasayish agrar sektordagi investitsion faollikning vaqtinchalik susayganini koʻrsatsa, keyingi yillardagi yuqori oʻsish investitsion muhitning yaxshilanganidan dalolat beradi. Xususan, 2023-yilda investitsiyalar 2022-yilga nisbatan qariyb 3,1 barobar, 2024-yilda esa 2023-yilga nisbatan 3,6 barobar oshgan. 2025-yilda ham oʻsish davom etib, investitsiyalar 2024-yilga nisbatan 19,3 foizga koʻpaygan. Bu agrar sektor xorijiy investorlar uchun tobora jozibador yoʻnalishga aylanayotganini koʻrsatadi.

Investitsiyalar tarkibida dehqonchilik va chorvachilik, ovchilik va xizmatlar faoliyati yetakchi oʻrinni egallaydi. Mazkur yoʻnalishga yoʻnaltirilgan investitsiyalar 2021-yildagi 1 262,7 mlrd soʻmdan 2025-yilda 9 200,0 mlrd soʻmgacha oshgan. 2025-yilda ushbu yoʻnalish jami investitsiyalarning qariyb 71,9 foizini tashkil etgan. Bu xorijiy investorlarning agrar ishlab chiqarishning bevosita iqtisodiy samara beruvchi segmentlariga ustuvor eʼtibor qaratayotganini anglatadi. Ayniqsa, intensiv bogʻdorchilik, chorvachilik, issiqxona xoʻjaligi va agroklastlar uchun mazkur yoʻnalish katta investitsion imkoniyatlarga ega.

Oʻrmonchilik va yogʻoch tayyorlash faoliyatida investitsiyalar dinamikasi nisbatan oʻzgaruvchan boʻlgan. 2021-yilda 692,2 mlrd soʻmlik investitsiya oʻzlashtirilgan boʻlsa, 2022-yilda bu koʻrsatkich atigi 5,5 mlrd soʻmni tashkil etgan. 2023-yildan boshlab esa keskin tiklanish kuzatilib, 2023-yilda 1 327,9 mlrd soʻm,

¹ <https://stat.uz/uz/> maʼlumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

2024-yilda 2 500,4 mlrd so'm va 2025-yilda 2 900,0 mlrd so'm investitsiya o'zlashtirilgan. Bu o'rmon resurslarini qayta tiklash, yog'ochni qayta ishlash va ekologik loyihalarga xorijiy kapitalni jalb qilish imkoniyatlari kengayayotganini ko'rsatadi.

Baliq ovlash va akvakultura yo'nalishida ham ijobiy tendensiya mavjud. Investitsiyalar 2021-yildagi 82,6 mlrd so'mdan 2025-yilda 700,0 mlrd so'mgacha oshgan. Mazkur ko'rsatkich qariyb 8,5 barobar o'sishni anglatadi. Ayniqsa, intensiv akvakultura, zamonaviy baliqchilik texnologiyalari, yem ishlab chiqarish, sovutish va qayta ishlash infratuzilmasini rivojlantirish xorijiy investorlar uchun istiqbolli yo'nalish bo'lishi mumkin.

Umuman, 2021–2025-yillar davomida investitsiyalarning asosiy qismi dehqonchilik va chorvachilikka yo'naltirilgan bo'lsa-da, o'rmonchilik va akvakultura yo'nalishlarida ham o'sish sur'atlarining yuqoriligi kuzatilmoqda. Bu esa agrar sohada investitsiyalarni yanada diversifikatsiya qilish, yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan loyihalarni ko'paytirish va xorijiy investorlar uchun yangi investitsiya imkoniyatlarini shakllantirish zarurligini ko'rsatadi.

Tahlil natijalari 2021–2025-yillarda qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar jalb qilish jarayonida ijobiy tendensiya shakllanganligini ko'rsatmoqda. Jami investitsiyalar hajmining 2 037,5 mlrd so'mdan 12 800,0 mlrd so'mgacha oshishi agrar sohaning xorijiy investorlar uchun jozibadorligi ortib borayotganidan dalolat beradi. Ayniqsa, 2023–2025-yillarda investitsiyalarning keskin o'sishi mazkur sohada investitsion faollikning yangi bosqichga ko'tarilganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, investitsiyalarning katta qismi dehqonchilik va chorvachilikka to'planayotgani tarmoq ichidagi investitsion diversifikatsiyani kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. O'rmonchilik va baliqchilik yo'nalishlarida investitsiyalar hajmining yuqori sur'atlarda oshishi esa ushbu sohalarda foydalanilmagan investitsion salohiyat mavjudligini anglatadi.

Kelgusida xorijiy kapitalni suv tejovchi texnologiyalar, raqamli qishloq xo'jaligi, intensiv bog'dorchilik, zamonaviy chorvachilik, akvakultura, agro-logistika, mahsulotlarni saqlash va chuqur qayta ishlash loyihalariga yo'naltirish maqsadga muvofiq. Buning uchun investorlarning huquqiy kafolatlarini kuchaytirish, investitsiya risklarini sug'urtalash, davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish va infratuzilmaviy loyihalarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash zarur. Mazkur chora-tadbirlar agrar sohaga xorijiy kapital oqimini ko'paytirish bilan birga, uning iqtisodiy samaradorligini oshirish va qishloq xo'jaligining xalqaro raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Agrar sohaning investitsion jozibadorligi, avvalo, investor uchun kutilayotgan daromad, investitsiya xavfi, bozor imkoniyatlari, mavjud infratuzilma va huquqiy muhitning barqarorligi bilan belgilanadi. Shu nuqtayi nazardan, xorijiy kapitalni jalb qilish faqat moliyaviy rag'batlar bilan cheklanmasdan, investitsiya muhitining barcha tarkibiy elementlarini takomillashtirishni talab qiladi.

2020–2025-yillarda qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligiga asosiy kapitalda o'zlashtirilgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmining 2 172,3 mlrd so'mdan 12 800,0 mlrd so'mgacha oshgani agrar sektorning investitsion salohiyati ortib borayotganini ko'rsatadi. Ayniqsa, 2023–2025-yillarda investitsiyalar hajmining

keskin ko'payishi xorijiy investorlarning O'zbekiston agrar bozoriga qiziqishi kuchayayotganidan dalolat beradi. Biroq investitsiyalarning asosiy qismi dehqonchilik va chorvachilikka to'planayotganligi boshqa istiqbolli yo'nalishlarning investitsion salohiyatidan to'liq foydalanilmayotganini ko'rsatadi.

Xorijiy kapital oqimini ko'paytirishning birinchi muhim yo'li — agrar loyihalarning investitsion jozibadorligini kompleks baholash tizimini shakllantirishdir. Bunda hududning tabiiy-resurs salohiyati, suv ta'minoti, mehnat resurslari, infratuzilma, bozor hajmi, eksport imkoniyatlari, ishlab chiqarish xarajatlari va investitsiya risklari yagona ko'rsatkichlar tizimi asosida baholanishi lozim. Natijada xorijiy investorlar uchun eng istiqbolli hudud va loyihalarni aniqlash imkoniyati kengayadi.

Ikkinchi yo'nalish — investitsiya loyihalarini diversifikatsiya qilish. Xorijiy investitsiyalarni faqat xomashyo yoki birlamchi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishiga emas, balki mahsulotlarni saralash, saqlash, qayta ishlash, qadoqlash va eksport qilishga yo'naltirish yuqori iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi. Ayniqsa, mevasabzavotchilik, go'sht-sut mahsulotlari, baliqchilik, o'rmonchilik va oziq-ovqat sanoati bilan integratsiyalashgan loyihalar yuqori qo'shilgan qiymat yaratadi.

Uchinchi muhim yo'nalish — suv tejovchi va raqamli texnologiyalarga xorijiy kapitalni jalb qilish. Tomchilatib sug'orish, yomg'irlatib sug'orish, avtomatlashtirilgan monitoring, sun'iy intellekt asosidagi hosildorlik prognozi va raqamli agroplatformalarni rivojlantirish investitsiya loyihalarining uzoq muddatli samaradorligini oshiradi. Bunday loyihalar resurslardan foydalanish samaradorligini yaxshilash bilan birga, iqlim o'zgarishi bilan bog'liq risklarni kamaytirishga xizmat qiladi.

To'rtinchi yo'nalish — davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish. Xorijiy investorlar uchun elektr energiyasi, suv ta'minoti, transport, logistika va muhandislik infratuzilmasini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash investitsiya xarajatlarini kamaytiradi. Shu bilan birga, investitsiya loyihalarini sug'urtalash, kredit kafolatlari va risklarni taqsimlash mexanizmlarini rivojlantirish xususiy xorijiy kapitalning kirib kelishini rag'batlantiradi.

Beshinchi yo'nalish — agroklastarlar va xorijiy investorlar o'rtasidagi kooperatsiyani kuchaytirish. Agroklastarlar ishlab chiqarishdan tortib qayta ishlash va eksportgacha bo'lgan jarayonlarni yagona tizimga birlashtirgani sababli investor uchun barqaror xomashyo bazasi va tayyor bozor yaratadi. Bu esa investitsiya loyihalarining moliyaviy barqarorligini oshiradi.

Tadqiqot natijalari agrar sohaning investitsion jozibadorligini oshirish xorijiy kapital oqimini ko'paytirishning asosiy sharti ekanligini ko'rsatadi. O'zbekistonda so'nggi yillarda agrar sohaga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmining sezilarli oshishi ushbu yo'nalishda ijobiy tendensiya shakllanganidan dalolat beradi. Biroq xorijiy kapitalni yanada ko'paytirish uchun mavjud investitsiya mexanizmlarini sifat jihatidan takomillashtirish talab etiladi.

Birinchi navbatda, hududlarning agrar-investitsion salohiyatini baholash asosida investitsion jozibadorlik reytingini shakllantirish va investorlar uchun istiqbolli loyihalarning yagona elektron bazasini yaratish maqsadga muvofiq. Mazkur tizim hududlarni tabiiy-resurs, infratuzilmaviy, moliyaviy, mehnat va eksport salohiyati bo'yicha taqqoslash imkonini beradi.

Shuningdek, xorijiy kapitalni yuqori qo‘shilgan qiymat yaratadigan loyihalarga yo‘naltirish, suv tejovchi texnologiyalar, raqamli qishloq xo‘jaligi, agro-logistika, saqlash va chuqur qayta ishlash tizimlarini rivojlantirish muhimdir. Davlat-xususiy sheriklik, investitsiya risklarini sug‘urtalash va infratuzilmaviy xarajatlarni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining kengaytirilishi investorlar uchun qulay sharoit yaratadi. Natijada agrar sohaga xorijiy kapital oqimining ko‘payishi nafaqat investitsiya hajmini oshiradi, balki ishlab chiqarish samaradorligi, eksport salohiyati, bandlik va qishloq hududlarining barqaror iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.